

vizsgálja felül az álláspontját. Azok, akik részleges díjazást vezettek be, ingyenesen tesznek lehetővé pl. havi két keresést, 15 találatot, és azok felett kell fizetni. Ahol térítéses a szolgáltatás – és egyre több helyen ez a helyzet –, a térítés a névlegestől a költségeket fedezőig terjed. Profitra nem törekszik senki sem.

A teletext szolgáltatás általában ingyenes, ami érthető, hiszen a helyi adatbázisokat hirdetések útján építik ki, ez viszont megkérdőjelezi az értéküket, megbízhatóságukat.

Több könyvtárban alkalmaznak független szakértőket, akik vállalkozási és üzleti ügyekben tanácsot és tájékoztatást adnak. Van, ahol erre a szolgáltatásra elő lehet fizetni a könyvtár fenntartójánál. Egyes városokban a könyvtárak szövetségi formában szervezték meg az üzleti tájékoztatást. Ilyenkor a szövetségi tagsági díj fejében nyújtják a szolgáltatást.

13 könyvtár nyilvános faxállomást működtet, ahol

– díj ellenében – küldeni és fogadni lehet üzeneteket.

Ha a vizsgálatban a felsőoktatási könyvtárak ilyen szolgáltatásai is szerepeltek volna, a kép változna, hiszen sok helyütt azok nyújtják az üzleti tájékoztatást. A helyi, regionális könyvtári együttműködés is javíthatja a helyzetet.

A szerző konklúziója szerint a gazdasági információ helyzete a brit közönyvtárakban szedett-vedett és hiányos. Sok függ a helyi hatóságoktól, a témában nincs országos politika. Javaslatként a Művészeti és Könyvtári Minisztérium, valamint a Környezeti, Ipari és Kereskedelmi Államtitkárság közös feladatként irányelveket adhatna ki a témáról.

/HYDE, M.: Business information in public libraries: an overview. = Business Information Review, 6. köt. 2. sz. 1989. p. 22–29./

(Kiss Jenő)

Közgazdasági és üzleti könyvtárak Skandináviában

Dániára, Finnországra, Norvégiára, Svédországra és Izlandra terjedt ki az az 1987-es felmérés, amely a közgazdasági és üzleti (business) könyvtárak felszereltségét, valamint szolgáltatásait vizsgálta, összehasonlítva két korábbi kutatás (1976, 1982) adataival. A reprezentatív minta 68 könyvtára között bankok, kutatóintézetek, kormányzati szervek, magáncégek információszolgáltatásai is szerepeltek.

A könyvtárak gyűjtőköre – lévén gazdasági-üzleti könyvtárak – a gazdasági-üzleti információ területeire terjed ki (piackutatás, statisztika, pénzügy, könyvelés, bankügy, menedzsment). Az összesített állományadatok szerint 1987-ben 5 147 000 könyv (kb. 75 ezer/könyvtár, ami 50%-os növekedést jelent 1976 óta), 58 190 folyóirat (850/könyvtár, 47%-kal több, mint az első felméréskor), 893 újság (14 cím/könyvtár) volt a birtokukban. Sok helyütt található különgyűjtemények, amelyek főként a Közös Piac, az Európa Tanács, a Nemzetközi Bíróság, az Általános Vámtarifa- és Kereskedelmi Egyezmény publikációit tartalmazzák. A korábbi helyzettel összehasonlítva 90%-kal megnőtt a mikrokiadványok és az audiovizuális dokumentumok száma.

Az elmúlt tíz évben a könyvtárak a számítógépesítés területén érték el a legnagyobb fejlődést. Ennek következtében szolgáltatásaikban is módosultak a prioritások. Lényegesen megcsappant az érdeklődés pl. a hagyományosan végzett SDI-szolgáltatás iránt, az újságkivágatokra vagy fordításokra pedig gyakorlatilag nem mutatkozik igény. A változást az online adatbázisok szaporodása és elterjedése eredményezte. Skandináviában 350 (főként referenz) adatbázis van 120 host (gazda) tulajdonában.

Az alkalmazott programnyelvek közül a Pascal, a Fortran, a Cobol és az Assembler a legnépszerűbbek. Ahogy ez a vizsgálatból kiderült, a könyvtárak különböző hardver- (30 konfiguráció) és szoftver- (40-féle) típust alkalmaznak; ez egyben jelzi a szabványosítás égető szükségességét is. Svédországban és Finnországban, ahol már dolgoznak egy országos könyvtári hálózat kialakításán, ezt a kérdést öt éven belül tervezik megoldani. Ezekben az országokban az egyetemi, kutatóintézeti és szakkönyvtárak már egységesen az amerikai VTLS (Virginia Tech Library System) rendszert alkalmazzák, melynek bevezetését a kormány által támogatott projekt keretében oldották meg.

A vizsgált könyvtárakból nemcsak a skandináv, de gyakorlatilag az összes amerikai és európai adatbázis online elérhető. A leggyakrabban keresett nagy nemzetközi forgalmazók közül néhány: ESA (European Space Agency), Dialog, SDC, Questel, Pergamon InfoLine.

Az online szolgáltatások mellett néhány régi, jól bevált szolgáltatás a mai napig megőrizte népszerűségét (pl. a könyvtárközi kölcsönzés vagy a faktografikus tájékoztatás). Szintén gyakori szolgáltatás a komplex referenzkérdések megválaszolása, a könyvtári bevezető, ill. orientációs programok szervezése (főleg egyetemi könyvtárak esetében), valamint a bibliográfiák készítése.

A közgazdasági könyvtárak szerepe

A gazdasági-üzleti információt nyújtó könyvtárak között kiemelkedő szerepet játszanak a közgazdasági képző intézmények könyvtárai. Az északi országok-

ban publikált közgazdasági könyvtérítés (5,1 millió könyv) egyharmada, a folyóiratok 27%-a, a mikrokiadványok 18%-a, az újságok 19%-a van az ő tulajdonukban. Közülük néhányan országos feladatkörű szakkönyvtárként központi feladatokat is ellátnak szakterületükön. Egymással szoros együttműködésben dolgoznak; például 1972 óta évente megrendezett találkozókön közösen vitatják meg az együttműködés további lehetőségeit és formáit. Ennek eredményeképpen többek között a Norvég Közgazdasági Főiskola Könyvtára szerkeszti a nemzetközi gazdasági és üzleti folyóiratok tartalomjegyzékeiből összeállított kiadványt. Ugyancsak kooperációban adják ki a skandináv könyvtárakban található szürke irodalom jegyzékét is.

Gazdasági-üzleti információs adatbázisok

Napjainkban a könyvtárak közötti együttműködés a számítógépes projektek megvalósítására irányul. Az egyik ilyen nagy vállalkozás a SCANP (*Scandinavian Periodicals Index in Economic and Business*), amelyben öt város könyvtárai vesznek részt. A közös tezaurusz kidolgozása és az egységes katalogizálás bevezetése után 1978-ban az adatbázis mind online, mind nyomtatott formában elérhetővé vált. Lekérdezhető a DIANE EURONET és az amerikai TYMET rendszeren keresztül is. Az adatbázis 27 500 tételt tartalmaz (1989-es adat), finn és angol nyelven kereshető. Indexelői két évente ülnek össze, hogy megbeszéljék a tezaurusszal kapcsolatban felmerülő problémákat, és közös megoldást találjanak rájuk.

A másik jelentős adatbázis 1980 óta létezik, és BILD (*Bibliographic Index of Library Documents*) néven ismeretes. Anyaga főleg a HSE (Helsinki School of Economics) állománygyarapításából ered, de 1983-tól több más finn könyvtár is a hálózat

tagjává vált. A résztvevők az ETO-t alkalmazzák, és az AACR2 katalogizálási szabályzatot követik. A BILD programcsomag szerzeményezési, katalogizálási, költségvetés-ellenőrző, kölcsönző és folyóirat-kezelő modul tartalmaz.

A fenti adatbázisok mellett további projektek is jelzik a könyvtárak közti jó együttműködést: pl. az IBS (*International Bibliography of the Social Sciences, Economics and Sociology*), a SCIMP (*European Index of Management Periodicals*), a THES (*Theses of Economics and Business in Finland*) adatbázisok, melyek a Finn Közgazdasági Főiskola könyvtárában készülnek HELECON gyűjtőnév alatt. A főiskolának egyébként 29 európai partnere is van a HELECON adatbázisok építésében. A legújabb adatbázis 1988-ban csatlakozott a HELECON-hoz KAUPPIS néven, ez kereskedelmi újságok anyagát tartalmazza, és teljes szövegű keresés lehetőségét kínálja a használóknak.

A gazdaság, az üzlet és a kereskedelem területén publikált kiadványok egy-egy skandináv országot tekintve elenyészőek (pl. Finnországban az összpublikációk 10%-át teszik ki). Ez magyarázza a legutóbbi felmérés eredményét is, amely szerint a gazdasági könyvtárak inkább külföldi (skandináv vagy más nemzetközi) adatbázisokat használnak, a nemzeti adatbankokat pedig az egyetemi könyvtárak veszik igénybe. Fentiek logikus következménye, hogy a skandináv gazdasági-üzleti könyvtárak készen állnak mindenfajta nemzetközi együttműködésre.

/RUOKONEN, K.: *Nordic economic and business libraries – functions revisited 10 years later.* = *Special Libraries*, 81. köt. 1. sz. 1990. p. 28–34./

(Pál Ilona)

Üzleti információk CD-ROM-on. A Datext-szolgáltatás a Dartmouth Főiskola könyvtárában

A több mint ötezres hallgatói létszámú főiskola közgazdasági karának könyvtára (85 ezer könyv, 2500 időszaki kiadvány, évi 23 ezres kölcsönzési forgalom) 1986 óta (egy kísérleti időszak után) előfizetője minden Datext CD-ROM szolgáltatásnak, amely több mint tízezer amerikai (USA) cégről tartalmaz bibliográfiai, szöveges és számszaki adatokat. A Datext hat online adatbázis információt szervezi (technikai okokból négy) CD-ROM-ra, fogyasztói, ipari, technológiai és szolgáltatási szektorba csoportosítva. Az eredeti adatbázis-tulajdonosokkal megállapodva, az általa "hozzáadott érték" jogán forgalmazza az eredeti információkat.

Az IBM (vagy ezzel kompatibilis), 640 kb-ot memóriás, egy hajlékony- és egy merevlemez-meghajtójú (20 Mb), legalább 2.0 DOS-változattal installált

XT/AT gépet CD-ROM meghajtóval (és vezérlőkártyával) kell kiegészíteni. Szükség van még nyomtatóra, és ajánlatos a színes monitor beszerzése, mivel a megjelenítést arra tervezték. A Datext szoftver és újabb kiegészítései hajlékonylemezen érkeznek, s ezeket természetesen áttöltik a winchesterre. A menüvezérelt, felhasználóbarát keresőrendszert az olvasók maguk is használhatják; első alkalommal 3–5 perc alatt elsajátítják a szükséges kezelői tudnivalókat (a rendszer életre hívását, a lemezek cseréjét stb.).

A Datext előnye, hogy rendkívül egyszerűen kezelhető: a felhasználó minimális előkészület után képes keresni, a megtalált, szükségesnek ítélt információkat kinyomtatni, vagy további felhasználásra letölteni. Az "ondisc" keresés bármikor végezhető, rövidebb,